

ВІДГУК

офіційного опонента **Луця Сергія Васильовича**,
кандидата мистецтвознавства, доцента, старшого викладача
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
на дисертацію **Тан Чжунянь**

«Традиційні та інноваційні підходи в дизайні виробів з нефриту в Китаї»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 02 Культура і
мистецтво за спеціальністю 022 Дизайн

I. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

З огляду на стан розвитку сучасного дизайну, щодалі виразнішою стає тенденція до переосмислення традиційних форм та культурних кодів у контексті новітніх технологій, матеріалів і глобалізаційних процесів. Особливо це стосується тих культур, де матеріальна й духовна спадщина відіграє фундаментальну роль у формуванні естетичних і ціннісних орієнтирів. Одним із яскравих прикладів такого культурного феномена є дизайн виробів з нефриту в Китаї, який упродовж тисячоліть поєднував утилітарні, декоративні та символічні функції. Адже, нефрит у Китаї – це не просто матеріал, а носій глибоких філософських смислів, соціального статусу та ідеалів гармонії й досконалості. У сфері дизайну це створює унікальне підґрунтя для поєднання традиційних формотворчих принципів з інноваційними підходами, зокрема використанням цифрових технологій CNC фрезерування, лазерного гравіювання, ультразвукової обробки, 3D сканування тощо. Тому, дисертаційне дослідження, яке підготував пан Тан Чжунянь на тему «Традиційні та інноваційні підходи в дизайні виробів з нефриту в Китаї» є своєчасним та важливим, що дозволяє не лише переосмислити сутність використання традиційних матеріалів у дизайні, а й сприяє збереженню культурної ідентичності через сучасні візуальні й матеріальні форми, зумовлює формування нових візій поступу означеної царини.

II. СТУПІНЬ ОБГРУНТОВАНOSTІ І ДОСТОВІРНОСТІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ

Пропонована до захисту дисертаційна робота пана Тан Чжунянь є самостійним науковим дослідженням. Всі результати, задекларовані у цій науковій праці, отримані здобувачем особисто. Висновки та положення наукової новизни сформульовані в дисертації також самостійно. Детальне ознайомлення з текстом дисертації «Традиційні та інноваційні підходи в дизайні виробів з нефриту в Китаї», дає підстави стверджувати, що ступінь обґрунтованості і достовірності наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації цілком відповідає нормативним документам та відтворюють зміст, структуру роботи, що сформульовані логічно, є аргументованими та змістовними. Зокрема, дисертант коректно формулює об'єкт та предмет дослідження, а також низку поставлених завдань. Основна частина дисертації складається з трьох розділів, в яких послідовно досліджено еволюцію нефриту від традиційного до сучасного матеріалу у дизайні; класифіковано основні типи нефритових виробів

за функціональними, технологічними та стилістичними ознаками; визначено еволюцію дизайнерських підходів до використання нефриту в історичному та соціокультурному контекстах; проаналізовано сучасні методи обробки нефриту в дизайні; узагальнено сучасні дизайнерські практики використання нефриту в різних стилях та регіонах; інтерпретовано нефрит як сучасний дизайнерський матеріал у контексті взаємодії традиційної спадщини та новітніх технологій.

У ході дослідження, пан Тан Чжунянь самостійно розробив теоретичні засади, методологічні підходи, класифікації та візуально-аналітичні моделі щодо застосування нефриту в дизайні. Результати дослідження систематизовано на основі аналізу джерел і художньо-проектних прикладів, а також узагальнення сучасних теоретичних підходів. Усі термінологічні уточнення, наукові висновки, ілюстративний матеріал і структура дослідження є результатом авторської роботи, що підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також низкою наукових публікацій.

III. НАУКОВА НОВИЗНА ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Наукова новизна результатів дослідження пана Тан Чжунянь базується на міждисциплінарному комплексному аналізі низки важливих аспектів, що висвітлюють нефрит як об'єкт дизайнерського формотворення у китайській художній традиції й сучасній візуальній культурі. Це дало змогу вперше: здійснити класифікацію виробів з нефриту за їх функцією, стилем та способом використання в сучасному дизайні; дослідити художні закономірності трансформації нефриту в сучасному дизайні, зокрема в ювелірних виробах і прикрасах, сувенірних виробах і предметах інтер'єру, з урахуванням змін його символічних функцій і концептуальних інтерпретацій; системно проаналізувати дизайнерські підходи до роботи з нефритом у творчості сучасних китайських авторів, зосереджених на вираженні культурної ідентичності та матеріальної традиції, і світових брендів, які використовують нефрит як основу для стилістичних рішень і технологічних експериментів. Дисертантом удосконалено: структуру міждисциплінарного підходу до вивчення природного матеріалу у дизайні, що об'єднує технологічний, семіотичний, формотворчий, культурологічний та сенсорно-тілесний аспекти; критерії дизайнерської оцінки нефриту, що дозволяють визначити його роль у зображеннях в системах сучасного дизайну та мистецтва; методи аналізу дизайнерських об'єктів у контексті їхнього культурного значення, історичної спадковості та стилістичних змін. Також набули подальшого розвитку: принципи адаптації нефриту до сучасних технологій та новітніх дизайнерських концепцій; інноваційні підходи до художнього формотворення, що поєднують традиційні нефритові образи з сучасними матеріалами та стилістичними рішеннями.

IV. ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Варто погодитися з дисертантом, що практичне значення роботи визначається можливістю використання отриманих результатів для створення авторських рішень у ювелірному, предметному, сувенірному дизайні та в дизайні предметів інтер'єру, де нефрит розглядається не лише як матеріал, а як елемент, що несе

символічне значення. Зокрема, запропоновані інноваційні підходи можуть бути використані у розробці нових ліній продукції, адаптованих до сучасних естетичних вимог і запитів ринку, як в Китаї, так і за його межами. Також робота, яку виконав Тан Чжунянь, може бути корисною для проєктів у сфері візуального представлення культурної спадщини, зокрема в музеях та на виставках, де реконструкція нефритового коду важлива для візуальної комунікації. Це може сприяти створенню тематичних інтерактивних екскурсійних програм, що демонструють еволюцію нефритового дизайну як частини нематеріальної культурної спадщини Китаю. Також, результати дисертації можуть бути використані для підготовки фахівців зі спеціальності «Дизайн» у дисциплінах, пов'язаних з теорією матеріалів, стилістикою, семіотикою та історією дизайну, зокрема укладанні навчальних посібників для здобувачів художніх та дизайнерських спеціальностей.

V. ПОВНОТА ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ ДИСЕРТАЦІЇ В ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЯХ

Дисертація пана Тан Чжунянь є завершеним, логічно структурованим та цілісним науковим дослідженням, що відповідає встановленим вимогам до кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії. Структура дисертації охоплює анотацію, вступ, три змістовні розділи з висновками до кожного з них, загальні висновки, список використаних джерел та додатки. Основний текст дослідження викладено на 185 сторінках, додатки займають 53 сторінки, загальний обсяг рукопису становить 238 сторінок. Бібліографічний список налічує 228 джерел, що свідчить про ґрунтовне опрацювання наукового матеріалу. Зміст розділів розкрито послідовно та логічно: кожен із них виконує чітке функціональне навантаження та закладає основу для подальшого аналізу. Висновки до кожного розділу відображають суттєві результати дослідження та відповідають поставленим завданням. Загальні висновки мають чітку логіку та є належно теоретично обґрунтованими. Ілюстративний матеріал і структуровані таблиці з авторськими розробками суттєво підвищують наочність і доказовість викладеного матеріалу. Мовностилістичне оформлення тексту відповідає нормам наукового викладу й не викликає зауважень. Результати дисертаційного дослідження знайшли своє відображення в п'яти наукових публікаціях здобувача, зокрема у трьох статтях (опублікованих у співавторстві) у наукових фахових виданнях категорії «Б», а також у двох матеріалах доповідей, апробованих на всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях. Це повністю відповідає вимогам, визначеним пунктам 8–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

VI. АНАЛІЗ ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

У **вступі** мета дисертації та її завдання сформульовані коректно, з урахуванням актуальності та новизни теми, на основі ґрунтовного вивчення значної джерельної бази.

Мета дисертаційної роботи пана Тан Чжунянь, що передбачає – комплексний міждисциплінарний аналіз використання нефриту у сучасному дизайні з урахуванням його естетичних, технологічних, символічних та культурних аспектів є достатньо лаконічною та прагматичною. У своїй дисертації здобувач спирається на теоретичні та методологічні принципи попередників, проте розвиває й уточнює низку питань, які досі вкрай мало висвітлені, здійснює дослідження обраної теми під особливим кутом історико-культурного фактажу та його рефлексій на поступ та впровадження інноваційних підходів до дизайну нефритових виробів в Китаї та у світі, що робить дослідження особливо важливим та ґрунтовним.

З актуальністю, ступенем вивчення проблеми та залученою джерельною базою безпосередньо пов'язана новизна дослідження та отримані результати. З-поміж визначених вимогами обов'язкових підрозділів у **вступі**, варто відзначити методологічну основу наукової роботи, яка базуються на комплексному аналізі нефриту, що дозволяє розглядати його як матеріал із культурними, технологічними та дизайнерськими аспектами, будується на принципах історизму та системності до проблематики дослідження та введення до наукового обігу значної кількості фактажу щодо виявлення підґрунтя становлення художньо-образної системи, типологічного ряду, способів формотворення, а також висвітлення впливу традицій нефритових виробів в Китаї на формування сучасного дизайну в зазначеній царині.

Основна частина дисертації Тан Чжунянь «Традиційні та інноваційні підходи в дизайні виробів з нефриту в Китаї» складається з трьох розділів, в яких послідовно висвітлено: джерельну базу та методи дослідження, становлення традицій у дизайні нефритових виробів в Китаї, інноваційні підходи до дизайну нефритових виробів в Китаї та в світі. Зокрема, проаналізовано стан наукової розробленості теми, виявлено джерельну базу та сформовано методологію дослідження; розглянуто типологію та еволюцію традиційних форм нефритових виробів, регіональні традиційні школи нефритового різьблення, традиційні техніки обробки нефриту, а також нефрит між традицією та дизайном; проведено аналіз сучасних технологій обробки нефриту, тенденцій у сучасному дизайні нефритових виробів, висвітлено регіональні традиції шкіл в сучасному дизайні нефритових виробів в Китаї та інтерпретації нефриту в сучасних дизайнерських практиках Китаю та світу.

У **першому** розділі дисертації здобувач, аналізуючи аспекти джерельної бази, проблеми та методи дослідження стверджує: «Наукове розуміння нефриту як важливого художнього матеріалу китайської культури сформувалося поступово на основі досліджень у галузях історії мистецтва, археології,

філософії, релігієзнавства, матеріалознавства та дизайну, але й досі немає спільного уявлення про нього як про річ, що поєднує священне значення, технічну обробку і сучасну форму, тому виникає потреба описати й пояснити основні підходи до його вивчення в історії та сьогоденні» (С. 22), що є абсолютним аргументом та підставою для формування мети та низки завдань цієї наукової розвідки. Також здобувач справедливо зазначає, що «Аналіз наведених джерел показує, що нефрит добре вивчений як матеріал у його історичному, культурному, філософському та технічному значенні, але більшість досліджень розглядає або його символіку, або фізичні властивості окремо, не приділяючи уваги повному аналізу нефриту як об'єкта сучасного дизайну, що об'єднує кілька галузей знань» (С. 29). До аналізу джерельної бази автором залучено основні фахові праці відомих українських та здебільшого китайських й інших зарубіжних учених, статті та розвідки що окреслюють чи дотичні до проблематики дослідження, які систематизовано й класифіковано та донедавна були малодоступними. Значимою та репрезентативною є джерельна база ілюстративного матеріалу дисертації, яку склали основні нефритові вироби дотичні до теми дослідження (С. 182). Дослідник виявив та використав публікації українських, китайських та інших іноземних видань, інформацію різноманітної періодики, певною мірою опрацював статистичні матеріали та фонди китайських, а також зарубіжних музеїв. Використана наукова література, широкий діапазон джерельної бази, грамотно сформований методологічний інструментарій – все це дало змогу дисертанту об'єктивно розкрити тему, надати дослідженню наукової правдивості та належної широти.

У **другому** розділі послідовно з'ясовується низка аспектів становлення традицій у дизайні нефритових виробів в Китаї, де розглядаючи типологію та еволюцію традиційних форм нефритових виробів, регіональні традиційні школи нефритового різьблення, традиційні техніки обробки нефриту, а також нефрит між традицією та дизайном, пан Тан Чжунянь стверджує: «навіть у найсучасніших проявах нефритового дизайну XX–XXI століть традиційні форми продовжують впливати на створення нових виробів – їх повторюють або змінюють, але ніколи повністю не відкидають, що дозволяє розглядати нефрит як матеріал, який зберігає історичну пам'ять і має змінні функції при збереженні культурного значення» (С. 55). Дисертант справедливо акцентує на історико-культурних особливостях та традиціях, що трансформувалися у форми сучасного дизайну та заклали основу для подальшого відтворення широкого діапазону типологічних груп з використанням потужного арсеналу технік та технологій, а також специфіки художньо-образної основи, що характеризується особливостями призначенням нефритових виробів у Китаї. Здобувачем зазначається, що «традиційна типологія нефритових форм у сучасному дизайні є живою системою образного осмислення, яка поєднує властивості матеріалу, культурні значення та здатність дизайнера планувати майбутні форми, забезпечуючи спадкоємність смислів і відкритість для нових проектних рішень» (С. 65). Розглядаючи проблематику виразності феномену регіональних традиційних шкіл нефритового різьблення та традиційні техніки обробки нефриту, Тан Чжунянь підкреслює: «З огляду на поєднання різних напрямів у сучасному дизайні, регіональні школи

нефритового різьблення варто розглядати не тільки як частину археології або історії, а як джерело форм, стилів і поверхневих рішень, які можна переосмислювати й використовувати у дизайні предметів, прикрас, інтер'єрів та цифрових проєктів ХХ–ХХІ століття» (С. 66). Також, дисертант звертає особливу увагу, що «нефрит у сучасному китайському дизайні виступає засобом культурної трансляції, де традиційні образи і символи переосмислюються через мову сучасної форми, що дозволяє зберігати ідентичність у межах глобального комерційного простору» (С. 90 – 91), з чим не можна не погодитися.

У **третьому** розділі конструктивно висвітлюються інноваційні підходи до дизайну нефритових виробів в Китаї та світі, де пан Тан Чжунянь аргументовано стверджує: «сучасний дизайн виробів з нефриту активно використовує цифрові технології, які змінюють не тільки способи обробки, а й сам підхід до створення форми. У цьому переході від традиційної декоративності до сучасних концептуальних рішень нефрит уже не лише культурний символ, а повноцінний матеріал для побудови форми й структури об'єкта. Така зміна відбувається на фоні зростання інтересу до унікальних виробів, що поєднують традиційні матеріали з сучасним стилем, цифровими візуальними образами й багатофункціональністю» (С. 101) – усе це вказує на широкий діапазон арсеналу техніко-технологічних та художньо-образних засобів формотворення виробів з нефриту. Є очевидним, що здобувач глибоко володіє теоретично-практичним арсеналом знань сучасного дизайну виробів з нефриту щодо використання цифрових технологій CNC фрезерування, лазерного гравіювання, ультразвукової обробки та 3D сканування. Це дає змогу йому змістовно аналізувати перспективи розвитку означеної галузі, де конструктивно-технологічна складова є важливим чинником новаторських методів формотворення. Логічним та аргументованим твердженням дисертанта також є наступне: «зіставлення різних видів за ознаками дозволило встановити специфіку дизайнерської ролі кожної технології. Так, CNC-фрезерування обробляє нефрит як основу зі змінною формою. Лазерне гравіювання використовує його для нанесення зображень і символів. Ультразвукова обробка додає матеріалу відчутні деталі й дрібну структуру. 3D-сканування переводить вироби з нефриту та історичні артефакти у цифровий формат, щоб працювати з ним у віртуальному середовищі» (С. 125). Зокрема, здобувач також наголошує: «нефритові вироби показують велику різноманітність композиційних рішень, які охоплюють як багатопланові сцени, так і камерні об'єкти. Художній ефект досягається не складністю сюжету, а поєднанням форми, рельєфу й фактури, які працюють на зорове та дотикове сприйняття. У більшості випадків саме спосіб обробки поверхні визначає емоційний настрій об'єкта, а не його тема чи розмір» (С. 129). Як зазначає дисертант: «... нефрит у ХХІ столітті – це не просто цінний камінь або символ, а повноцінний матеріал, який допомагає створювати форму, настрій і смисл у сучасних прикрасах» (С. 159). Зокрема, це визначення пана Тан Чжунянь дає підстави вважати, що: «нефрит втрачає суто символічну функцію, перетворюючись на повноцінний інструмент дизайнерського вираження, що поєднує тактильність, пластичність і композиційну адаптивність» (С. 159) – всі ці ознаки формують нові візії поступу дизайну нефритових виробів не тільки в Китаї, але й у світі.

Висновки дисертації є глибоко аналітичними, повною мірою підсумовують дослідження та не викликають заперечень.

Додатки у вигляді широкого та виразного ілюстративного ряду якісно доповнюють текстову частину та сприяють глибшому висвітленні проблематики дослідження.

VII. ДИСКУСІЙНІ МОМЕНТИ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ДО РОБОТИ

1. На нашу думку, в певній мірі варто було б використати зіставлення компаративістичного характеру дизайну виробів з нефриту в Китаї з аспектами формотворення нефритових предметів у світі (до прикладу – Кореї, Японії, В'єтнаму, Таїланду та інших), де можна прослідкувати взаємовпливи (художньо-образної системи, композиційно-конструктивних положень, техніко-технологічної основи тощо).
2. Вважаємо, що доцільно зазначити імена авторів (дизайнерів) / назви брендів виробів, які описуються (аналізуються) в тексті дисертації, проте з тих чи інших причин не скрізь це зроблено (до прикладу – С. 75); а також бажано більш виразисто висвітлити теоретично-практичні аспекти щодо специфіки архітектоніки формотворення в діяльності провідних дизайнерів / брендів, що згадуються у дослідженні.
3. Також вбачаємо, що дослідження було б якісно доповненим, якби здобувач у додатках уклав каталог представників дизайну нефритових виробів у Китаї, про яких йдеться у тексті дисертації, чия творчість в тій чи іншій мірі є рефлексіями на історико-культурні традиції та зразком інноваційних підходів сучасного формотворення (дизайнерів / брендів з різних регіонів, відповідних підприємств, окремих виробництв тощо).

Вважаємо, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів і не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висока якість проведеного дослідження після деякого доопрацювання дозволяє дисертаційну роботу рекомендувати видати у вигляді монографії.

VIII. ВИСНОВКИ

Вважаємо, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Тан Чжунянь на тему «Традиційні та інноваційні підходи в дизайні виробів з нефриту в Китаї» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для гуманітарних наук. Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п.6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Здобувач Тан Чжунянь заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 022 «Дизайн».

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства, доцент,
старший викладач кафедри
образотворчого і декоративно-прикладного
мистецтва та реставрації творів мистецтва
Кам'янець-Подільського
національного університету
імені Івана Огієнка

С. Луць

Сергій ЛУЦЬ

